

HULST EN MISTLETOE

WIJ, Noord-Nederlanders, mogen nog hier of daar, in een enkele streek des lands, een eigenaardige, vaak weinig bekende, Kerstgewoonte hebben bewaard, wij hebben op het stuk der Kerstviering geen algemeen verspreide, geen inheems-landelijke gewoonten en gebruiken.

De Kerstboom kwam van den oostelijke nabuur tot ons over, en, meer en meer, ook het gebruik der Kerstgeschenken. De Sinterklaasviering, die een zoo algemeene is, dat zelfs onze volksvertegenwoordigers op dien „nationalen feestdag” den arbeid wat vroeger in den avond dan gewoonlijk opgeven, heeft aan een algemeene Kerstviering, voor zoover daarvan bij een gemengde bevolking sprake kan zijn, in den weg gestaan. Slechts de beter gevulde beurzen kunnen de weelde dragen van twee malen in één maand den goeden heilige te spelen. In de meeste Hollandsche huizen treft men tegenwoordig evenwel in den Kersttijd de algemeen bekende Hulst en Mistletoe aan.

Holly and Mistletoe, dat zijn de Engelsche namen van twee planten, die in de Noordsche Sage en Symboliek een veelbetekenende plaats innemen. Het zijn beide altijd groen blijvende planten, die ook tot de Nederlandsche Flora behooren.

Holly is de Hulst (*Ilex Aquifolium*) en Mistletoe de Mistel of Vogellijm (*Viscum album*) die ook wel Maretak genoemd wordt.

In de Alpen en overigens in Zuid-Duitschland vervangen hulsttakken de echte palmwaaiers, die door de katholieke bevolking op Palmzondag moeten gedragen worden.

In Zwitserland en ook in Oostenrijk en Schwaben worden ze gebruikt als versiering op dennetakken, ter aanduiding van drankverkoop. In Hannover was men vroeger gewoon, en het is niet onmogelijk dat het nu nog gebeurt, elkander met de stekelige hulsttakken te slaan. De leerjongens der ambachtslieden, vooral die van bakker en kuiper, liepen met de met bonte linten en klatergoud versierde hulsttakken in de huizen der klanten, ten einde daar een fooitje te verkrijgen en tevens van het vrouwelijk personeel linten af te dwingen. Werd zulks geweigerd, dan werden armen en handen geducht met de stekelige hulsten bewerkt. In Engeland worden tegen Kerstmis de huisdeuren versierd met de glanzend groene Holly, rijk bezet met prachtige roode bessen. Alle slagerswinkels zijn er dan mede getooid en elk stuk vleesch prijkt met de kleurrijke linten en fraaie hulsttakken.

De Mistletoe is zonder twijfel een van de vreemdsoortigste planten der geheele Europeesche Flora, een gewas, dat in menig opzicht, in de wijze waarop het ontkiemt, in haren bouw, in geheel haar wasdom, belangrijk van alle andere planten afwijkt. Zeer zeker ontkiemt het zaad der Mistel ook wel in vochtige aarde, maar daarin kan het nooit tot wasdom komen, omdat daarin hare wortels spoedig afsterven.

Alleen op den bast van levende takken kan deze zeldzame plant tieren, daar zij niet in staat is haar voedsel uit den aardbodem op te nemen. Zij is dus wel genoodzaakt als echte woekerplant, dit aan diverse haarsoorten te ontnemen, die haar de reeds klaargemaakte organische voedingstoffen gaarne bewilligen.

Als een kogelvormige dichte struik met vorksgewijze vertakte stengels, fraaie geelgroene lederachtige bladeren, zwavelgele bloesems en witte parelachtige bessen, groeit deze parasiet op diverse loofhoutsoorten en wel het liefst op oude vruchtboomen of op populieren, zelden op naaldhout.

Gedurende den zomer worden de altijd groene Mistelstruiken meestal geheel door de boombladeren bedekt. Eerst later, wanneer in herfst en winter de boomen bladerloos zijn geworden, komen ze tevoorschijn.

Voor voortplanting en verbreiding zorgen verschillende bessenetende trekvogels, vooral de diverse lijstersoorten, onder hen in de eerste plaats de Groote of Mistellijster (*Turdus viscivorus*), die wel het meest zorgt voor de uitstrooiing en verbreiding van het zaad.

De slijmachtige, door andere lijstersoorten minder smakelijk bevonden bessen, zijn voor de Mistellijster een ware lekkernij. Daaraan heeft zij dan ook haar naam te danken.

Men heeft waargenomen, dat door Mistellijsters in enkele jaren de Mistel over bijna alle boomen van een uitgestrekt bosch was verspreid.

De voortplanting geschiedt door de pitten die immers, zooals vele hartschillige bessenpitten, onverteerd blijven en met de uitwerpselen der vogels op de boomtakken vallen of met den vogelbek, waaraan zij blijven kleven, op den bast worden gestreken. Waar dus de Mistel zich voortplant, daar is ook zeker de Mistellijster te vinden, evenals het Waterhoentje (*Gallinula chloropus*) dáár veel wordt aangetroffen, waar vele Waterlelies groeien.

Het mag dus niet vreemd toeschijnen, dat een plant van zulk een opvallend voorkomen en van zulke bijzondere ontwikkelingsverhoudingen, van den beginne af de opmerksaamheid der oude volkeren gewekt heeft en een zekeren invloed moest uitoefenen op hare godsdienstige voorstellingen.

De eik, het zinnebeeld van het machtige en blijvende, was in de Noordsche Mythologie de heilige boom van den Dondergod „Thor”. In de donkere en eenzame eikenbosschen der oudheid stonden heilige tempels, waarin de Druïden, de almachtige priesters der oude volkeren, woonden. Eiketakken en ook eikelooftrekten tot sieraad van den oud-Germaanschen godsdienst.

Gebeurde het nu, dat op een eik een Mistel groeide, dan was het zeker, dat hier de Dondergod aanwezig was en eischte dat hier een offer zou worden gebracht.

De Mistel was volgens de uitspraak der Druïden eene

heerlijke gave der goden, die men zich ten nutte moest maken. Zoodra dus door een priester op een eik een Mistel was ontdekt, werden overal in het rond de Druïden bijeengeroepen. Die heilige mannen legden dan hunne zeskleurige kleederen af en kleedden zich met witte kleederen als teken van deemoed jegens de plant der goden. Dan naderde een met twee witte stieren bespannen wagen. Deze stieren gingen voor het eerst in het juk en hare horens waren met bloemen omwonden. De geheele schaar der hier verzamelde priesters en volk, viel op de knieën voor den heiligen eik, waarop de Mistel troonde. De opperpriester besteeg den boom en sneed met een gouden sikkels de Mistel af. De groene struik met zijne in elkaar gestrengelde takken werd in een witten doek opgevangen, opdat de gave des hemels niet door het slijk der aarde verontreinigd zou worden, de takken werden onder de bijeengekomen verdeeld en de twee witte stieren ten offer gebracht onder het opzeggen van gebeden, waarin de goden gesmeekt werd, de gave tot heil der menschen te laten strekken.

Een ieder die met den heiligen Misteltak werd aangeraakt zou gedurende een geheel jaar gelukkig en gezond zijn.

Ook een drank werd uit de Mistel bereid, een drank die met offerbloed gewijd en voortreffelijk en zeker middel was tegen vergift en tooverij, tegen pest-epilepsie, jicht en andere lichaamsgebreken. Gewapend met een Misteltak kan men dieven staande houden, maar ook sloten laten springen.

Ook bevorderde de Misteltak elk soort van vruchtbaarheid. Tegen Kerstmis bond men Maretakken aan de vruchtboomen, dan was men zeker van een rijken oogst.

Al die wonderen zijn verdwenen, alleen het Proza is gebleven. Nu maakt men van de Mistel vogellijm waarmede ook wel lijsters worden gevangen. Vandaar het spreekwoord der ouden „*Turdus ipsi sibi malum cacat*”. (De lijster bewerkt haar eigen noodlot).

Enkele naklanken van bovengenoemde heilige toepassingen der oude volkeren zijn nog tot in onzen tijd bewaard gebleven. In enkele streken van Frankrijk wenschen de boeren met een Maretak in de hand elkander een gelukkig nieuwjaar.

In Engeland hangt men tegen Christmas, nadat de deur met Holly versierd is, Mistels aan de zoldering. De heer des huizes leidt zijne echtgenoot onder den als met paarlen bezaaiden groenen Mistelstruik en wenscht haar hier a *merry Christmas and a happy newyear*. En als een huisvriend of ook wel een vreemdeling de huisvrouw of haar aardig dochttertje onder de groene takken verrast, nu ja, dan heeft hij volgens het oude gebruik recht op iets, wat men in het Zuiden van Duitschland a *Busserl* en bij ons in Nederland en ook in Engeland een kus noemt.

Apeldoorn, Dec. 1913.

R. TEPE.

Mistel (Mistletoe) of vogellijm (vruchtdragend) (*Viscum album*)

Hulst (vruchtdragend) (*Aquifolium*)